

אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה / תהילים פרק צ"ד

שאל יונתן וינגורט

זעקה לצדק, המשלבת בין תלונה על רשעים גאוותנים המדכאים את החלשים לבין נחמה עמוקה לצדיקים המיוסרים, מתוך ביטחון שה' – בורא העין והאוזן – רואה את העוול ועתיד להשיב לרשעים בגמולם. במקוד המזמור עומדת התובנה, שהייסורים אינם מקריים אלא אמצעי חינוכי ("ומתורתך תלמדנו"), המעניק לאדם אורך רוח ושלווה פנימית גם בימים קשים, בידיעה שה' לעולם לא יעזוב את עמו וסופו של הצדק לנצח.

(א) אל נקמות יהוה, אל נקמות הופיע.	(י) ה' יסר גוים הלא יוכיח? המלמד אדם עם פעלי און?
(ב) הנשא שפט הארץ, השב גמול על גאים.	(יז) לולי יהוה עזרתה לי, במעט שכנח דומה נפשי.
(ג) עד מתי רשעים, יהוה, עד מתי רשעים יעלוזו?	(יח) אם אמרת: "מטה רגלי" – חסדך יהוה יסעדני.
(ד) יביעו ידברו עתק, יתאמרו כל פעלי און.	(יט) ברב שרעפי בקרבי, תנחומיך ישעשעו נפשי.
(ה) עמך יהוה ידבאו, ונחלתך יענו.	(כ) ה' יחברך בסא הוות, יצר עמל עלי חק?
(ו) אלמנה וגר יהרגו, ויתומים ירצחו.	(כא) יגודו על נפש צדיק, ודם נקי ירשיעו.
(ז) ויאמרו: "לא יראה יהוה, ולא יבין אלהי יעקב".	(כב) ויהי יהוה לי למשגב, ואלהי לצור מחסי.
(ח) בינו בערים בעם, ובסילים מתי תשכילו?	(כג) וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם, יצמיתם יהוה אלהינו.
(ט) הנטע און הלא ישמע? אם יצר עין הלא יביט?	(כד) מי יקום לי עם מרעים? מי יתנצב לי

בלי

ספק ברקע המזמור שלנו עומדת שירת הים (שמות טו):

בביטחון מוחלט בכך שה' הוא משגב וצוק איתן ששייב לרשעים כגמולם.

המזמור נפתח בזעקה לה' שיופיע כדיין ונוקם מול הרשעים המדכאים את החלשים.

חלקו הראשון של המזמור (א-יא. 75 מילים) פותח בפנייה ישירה לה' כ"אל נקמות". המשורר מבקש מה' להופיע ולהינשא כשופט הארץ כדי להשיב גמול לגאים: א-ל נקמות ה', א-ל נקמות הופיע. הנשא שפט הארץ, השב גמול על גאים (=גאוותנים). הטענה המרכזית היא כנגד

המשורר מתאר את תחושת העוול שחווה העם, את השאננות של הרשעים הסבורים כי "לא יראה יהוה", ומסיים

והפסוק המסיים הוא (כג, 9 מילים): וַיֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם (= כוחם, רשעתם) וּבִרְעָתָם יִצְמִיתָם (= יכרית אותם), יִצְמִיתָם ה' אֲלֵהֶינוּ.

פסוק זה מסיים את שני חלקי המזמור. תחילתו מצטרף לחלקו הראשון של המזמור (ובסה"כ יוצא שיש בו 81 מילים), וסופו לחלק השני של המזמור (וגם בו יש בסה"כ 81 מילים). וכך, נושא החלק הראשון הוא נקמת ה' ברשעים המדכאים, ונושא החלק השני הוא הצלת המיוסרים והנדכאים.

מעשה, ניתן לראות במזמור כולו ביאור למוקד המזמור – אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר תִּיִסְרֵנוּ יְיָ, וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמָדְנוּ. כעת אמנם שולטים הרשעים, אך ה' ינקום בהם ויכרית אותם ברעתם, ואת כל הצדיקים ה' מציל מידי הרשעים.

המזמור חושף ביקורת חריפה על שחיתות ממוסדת. הביטוי "הַיִּחְבְּרָה כְּסָא הַוּוֹת" מתייחס לשלטון המנצל את סמכותו כדי להכשיר עוולות, ויוצר "עֵמֶל עֲלֵי חֵק" – כלומר, הופך את הרשע לחלק בלתי נפרד ממערכת החוק. אל מול מערכת משפט אנושית מעוותת שבה "דָם נָקִי יִרְשִׁיעוּ", מציב המזמור את ה' כ"שֹׁפֵט הָאָרֶץ" וכ"מִשְׁגָּב". הביטחון של המשורר נובע מהידיעה שגם כאשר הרשע מעוגן בחוק האנושי, הוא נותר "הבל" אל מול הצדק הנצחי של התורה, שבסופו של דבר תשיב את הדין למקומו הראוי: "כִּי עַד צָדֵק יָשׁוּב מִשְׁפָּט".

להאזנה לשיעור על פרק צ"ד:

peneyhamenora.com/tehilim/94

או חפשו באפליקציות הפורדקאסטים

"שיעורים בספר תהילים"

לתגובות ולהצטרפות לרשימת התפוצה:

weingort@gmail.com

שמחת הרשעים: עַד מְתֵי רְשָׁעִים ה', עַד מְתֵי רְשָׁעִים יַעֲלוּ? והם מתוארים כמי שביעו יִבְרוּ עֵתְךָ (= בחוצפה), יִתְאַמְרוּ (= יתפארו) כֹּל פְּעֻלֵי אֲוֹן. הרשעים הם אלה שמדכאים את העם, עֲמָהּ ה' יִדְכָאוּ, וְנַחֲלֹתָּהּ (= עם ישראל) יַעֲנוּ, וּרְוּמֵסִים אֶת השכבות החלשות ביותר – אלמנה, גר ויתום – אֲלֵמָנָה וְגַר יִהְרֹגוּ, וִיתוּמִים יִרְצָחוּ.

לא נראה שהכוונה כאן לרצח בידיים של השכבות הללו, אלא להתנהגות הפוכה לצינוי התורה (דברים כד, יז) לא תִּטֹּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֵלְמָנָה. כמו כן, לא נראה שגויים הם הרשעים עליהם מדובר, אלא הגאווותנים בתוך העם, שיש להם שליטה וממשלה על המערכת המשפטית, ולכן לאחר שהמשורר מבאר את מחשבתם: וַיֹּאמְרוּ: "לֹא יִרְאֶה יְיָ, וְלֹא יִבְיִן אֱלֹהֵי יַעֲקֹב", הוא קורא להם ואומר: בִּינּוּ בְּעֵרִים בָּעַם, וּכְסִילִים מְתֵי תִשְׁפִּילוּ? הַנֹּטַע (= חיבר את האזן) הֲלֹא יִשְׁמָע? אִם יֵצֵר עֵינַי הֲלֹא יִבִּיט? הַיִּסֵּר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ? הַמְּלַמֵּד אָדָם דָּעַת. הרי ה' יִדַּע מַחְשְׁבוֹת אָדָם, כִּי הִמָּה הֶבֶל!

לאחר שבחלק הראשון של המזמור מודגש ההבל של מחשבות האדם, בא מוקד המזמור ומעמיד את ערך התורה. במוקד המזמור (יב, 7 מילים) מנחם המשורר את המדוכאים והמיוסרים, ואומר: אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר תִּיִסְרֵנוּ יְיָ, וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמָדְנוּ (= את האדם). כלומר, על אף שהגבר עתה מיוסר, הוא למד מן התורה שהייוסרים הם לטובתו. נראה, שלא לחינם למדו חכמים מפסוק זה, שמדובר בו על ייסורים של אהבה, ייסורים שאין בהם ביטול תורה.

בחלק השני (יג-כב, 78 מילים) מתאר המשורר את הצלת המיוסרים באומרו: לְהַשְׁקִיט לוֹ מִיָּמִי רָע (= מהימים הרעים, מהייסורים), עַד יִכָּרֶה (= ייחפר) לְרַשָּׁע שְׁחַת (= בור הקבר). כִּי לֹא יִטֵּשׁ (= יעזוב) ה' עַמּוֹ, וְנַחֲלֹתוֹ (= עם ישראל) לֹא יַעֲזֹב. כִּי עַד מִידַת הַצָּדֵק יָשׁוּב מִשְׁפָּט, וְאַחֲרָיו (= אחרי שיהיה צדק במשפט ינוחו) כֹּל יִשְׂרָאֵל לָב. ומצהיר המשורר: מִי יָקוּם לִי עִם מְרַעִים (= כנגד הרעים)? מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פְּעֻלֵי אֲוֹן? לֹלִי ה' עֲזָרְתָהּ לִי, כְּמַעֲט (= מהרה) שְׁכָנָה דוּמָה (= דממה ושואל, עולם המתים) נִפְשִׁי. אִם אֲמַרְתִּי: "מָטָה (= כשלה) רַגְלִי" – חֲסִדְךָ ה' יִסְעָדֵנִי. בָּרַב שְׂרָעֵפִי (= הרהורי) בְּקִרְבִּי, תִּנְחַמֵּנִי יִשְׁעֶשְׂעוּ נִפְשִׁי. הַיִּחְבְּרָה (= האם יחובר אליך) כְּסָא הַוּוֹת (= מלכות שקר) יֵצֵר עֵמֶל (= רשע) עֲלֵי חֵק (= עם החוקים)? כלומר, האם יכולה להתחבר למלכות ה' מלכות של שקר שיוצרת חוקי רשע?! יְגוֹדוּ (= יתגודדו) עַל נִפְשׁ צְדִיק, וְדָם נָקִי יִרְשִׁיעוּ. וַיְהִי ה' לִי לְמִשְׁגָּב, וְאֲלֵהִי לְצִוּר מַחְסִי.